

DİŞ HEKİMLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN KLİNİK EĞİTİMİ ÖNCESİ VE SONRASI DÖNEMDE DENTAL KAYGI DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT OF DENTAL ANXIETY AMONG DENTAL STUDENTS DURING PRE-CLINICAL AND CLINICAL YEAR

^{1*}Eda HAZNEDAROĞLU, ²Şirin GÜNER, ³Ali MENTEŞ

¹Yrd. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, İSTANBUL.

²Yrd. Doç. Dr. Trakya Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, EDİRNE.

³Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, İSTANBUL.

Özet

Bu çalışmanın amacı, diş hekimliği öğrencilerinin klinik öncesi eğitim dönemi ile aynı öğrencilerin klinik eğitimi sonrasında dental kaygı düzeylerinin ve kaygı ile ilişkili faktörlerin değerlendirilmesidir.

Çalışmaya dahil edilen 166 diş hekimliği öğrencisinden ilk kısmı katılanların yaş, cinsiyeti, diş hekimi ziyaret sıklığı gibi sosyo-demografik bilgileri içeren; ikinci kısmı ise dental kaygı faktörleri ile ilgili sorulardan oluşan bir anket formu doldurulması istenmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde ki-kare testi kullanılmıştır.

En yüksek kaygı faktörü olarak klinik öncesi dönemde; dental aletlerin sesi, iğnenin görüntüsü ve dental aletlerin görüntüsü olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörlerin klinik eğitimi sonrası dönemde istatistiksel olarak anlamlı olarak düştüğü görülmüştür ($p=0.0001$, $p=0.0049$, $p=0.0005$).

Diş hekimliği mesleğini seçmiş olan bireylerde de dental kaygının yüksek olması toplumumuzda dental kaygının yaygın olduğunu teyit etmektedir. Dental kaygı düzeylerinin, klinik eğitiminden sonra düşmüş olmasının diş hekimliği eğitiminin olumlu etkisine bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dental kaygı, öğrenci, anket.

Abstract

The purpose of this study was to evaluate the dental anxiety levels of dental students and the factors associated with dental anxiety at their pre-clinical and after clinical training.

One hundred sixty six dental students who participated in this study were asked to complete a 2-section questionnaire which consists of a first part that consists of socio-demographic information including age, gender and frequency of dental visits and a second section in which students answered questions about factors related to dental anxiety. Chi-square test was used in statistical analysis.

The most provoking stimuli were 'seeing the needle', 'the noise of dental equipment' and 'the view of dental equipment' among pre-clinical students respectively. Post clinical training values were significantly decreased ($p=0.0001$, $p=0.0049$, $p=0.0005$).

The high levels of dental anxiety even among students who have chosen dentistry as a profession confirms that dental anxiety is common in our population. To reduce in the levels of dental anxiety after clinical training may be related to the positive effect of dental education.

Key words: Dental anxiety, students, questionnaire.

Giriş

Korku kişiye göre değişkenlik gösteren bir duygu olup, bilinen bir tehlikeye karşı gösterilen tepki olarak tanımlanırken; kaygı ise kişilik bütünlüğünün tehdit edildiği herhangi bir koşulda ortaya çıkan, korkunun daha genel ve bilinmeyenine karşı olan şeklidir (1). Dental kaygı, dental işlemler ile ilgili strese karşı

hastaların verdiği tepki olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde, diş hekimliğindeki modern teknolojik gelişmelere rağmen dental kaygı halen pek çok ülkede geniş bir popülasyonda en büyük diş sağlığı problemlerinden biri olarak bildirilmektedir (2). Dental kaygı oranının kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğunu gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (3-4). Çalışmalar yüksek dental kaygı görülme sıklığının Amerika'da %10-20, diğer ülkelerde % 4-30 oranında olduğunu bildirmişlerdir (5). Ülkemizde yapılmış bir çalışmaya göre ise minor ağız cerrahisi işlemi uygulanacak hastaların %30'unda hafif, %40'ında orta, %14'ünde yüksek ve %11'inde çok yüksek düzeyde kaygı seviyeleri saptanmıştır. Hiçbir kaygı

*İletişim Adresi

Dr. Eda HAZNEDAROĞLU
Marmara Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi,
Pedodonti Anabilim Dalı, Başibüyük Kampüsü, 34854,
Maltepe-İstanbul

Tel: 00 9 0216 4211621

e-mail: ehaznedaroglu@marmara.edu.tr

hissetmeyen hasta oranının ise %5 olduğu bildirilmiştir (6).

Dental tedavilerin geçiktirilmesi dişhekimliği korku ve kaygısına bağlanabilir. Dental kaygı aynı zamanda hekim hasta ilişkisini etkiler ve mevcut dental problemin doğru teşhis edilememesine neden olabilir (7-8). Dental kaygının değerlendirilmesi için pek çok skala geliştirilmiştir. Diş hekimliği ile ilgili yapılan araştırmalarda en yaygın olarak Corah Dental Kaygı Skalası tercih edilmektedir (2, 9-10). Diş hekimi ziyaretine bağlı gelişen dental kaygının değerlendirilmesi için basit, kullanımı kolay, geçerli ve güvenilir bir testtir (11). Hastalarda kaygıya neden olan faktörleri belirlemek amacıyla da Dental Korku Skalası (Dental Fear Scale) kullanılmaktadır (12).

Dental kaygı ile ilişkili faktörlerin değerlendirildiği çalışmalarda yaş, cinsiyet, planlanan tedavi işleminin özellikleri ile eğitim düzeyi gibi pek çok değişken değerlendirilmiştir. Düşük eğitim düzeyinin, daha yüksek kaygı seviyesi ile ilişkili olduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur. Eğitim seviyesinin yanı sıra farklı eğitimler almanın da dental kaygı üzerine etkili olabileceği düşüncesiyle farklı disiplinlerde üniversite eğitimi alan benzer yaş gruplarındaki öğrencilerin kaygı düzeyleri değerlendirilmiştir (13-14).

Diş hekimliği fakültesi öğrencileri ile diğer fakültelerde eğitim gören öğrenciler arasında dental kaygı düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmalar bulunmasına karşın, ülkemizde diş hekimliği eğitiminin başlangıç ve bitiş dönemlerindeki öğrencilerin dental korku ve kaygı düzeylerinin karşılaştırıldığı sadece bir çalışmaya rastlanmıştır (2,15). Ülkemizde, aynı öğrencilerin klinik öncesi ve sonrası dönemdeki kaygı düzeylerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı; diş hekimliği eğitimine yeni başlamış, diş hekimliği uygulamaları hakkında detaylı bilgileri bulunmayan klinik eğitimi öncesi dönem olan birinci sınıf öğrencileri ile; aynı öğrencilerin, diş hekimliğine ilişkin tedavileri, ortaya çıkabilecek komplikasyonları ve tedavi yöntemlerini detayları ile öğrendikten sonraki klinik eğitimi sonrası dönemdeki diş hekimliği girişimlerine ilişkin dental kaygı ve korku düzeylerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurul Komitesi'nden etik kurul onayı (Onay no: B.35.4.MAR.0.06.09/AEK/789) ve katılımcılardan bilgilendirilmiş olur alınmıştır.

Çalışmaya, 2009-2010 ve 2010-2011 eğitim- öğretim yılında Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne kayıt yaptıran 166 birinci sınıf öğrencisi ile başlandı. Öğrencilere birer anket formu verilerek, soruları hiçbir etki altında kalmaksızın yanıtlamaları istendi. Aynı öğrenciler, 2013-2014 ve 2014-2015 eğitim öğretim yılında son sınıfa geldiklerinde aynı anketi tekrar doldurmaları istendi.

Anket formunun ilk kısmı, bireyin dental anksiyete düzeyini belirlemeye yönelik soruları içermektedir. Güvenirliliği ve geçerliliği kanıtlanmış olan "Corah's Dental Anxiety Scale (16), yazarlar tarafından Türkçe'ye çevrilerek uygulanmıştır. Bu ölçekte, dört soru ve her soru için beş cevap seçeneği bulunmaktadır. Anksiyete düzeyi "a" seçeneğine bir, "b"ye iki, "c"ye üç, "d"ye dört ve "e"ye beş puan verilerek hesaplanmaktadır.

Anket formun ikinci kısmında ise yaş, cinsiyet ve anksiyete düzeyini etkileyebilecek faktörler Modifiye-Dental Korku Skalası (MDKS) ile incelenmiştir (Tablo 1) (17).

Aşağıdaki gibi diş hekimliği korkusu ile ilgili sorulara 1 ile 5 arasında değerler veriniz.

- (1: Hiç 2: Biraz 3: Orta 4: Fazla 5: Çok fazla)
1. Günler öncesinden diş hekimi randevusunu düşünerek sıkıntı duyuyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)
 2. Diş hekiminin canınızı yakaacağı konusunda endişeleniyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)
 3. İşlem öncesi dişlerinizin uyuşturulması sizi korkutuyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 4. Bayılacağınızı ya da kontrolünüzü kaybedeceğinizi düşünüyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)
 5. Kullanılan aletlerin görülmesi sizi korkutuyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 6. Kullanılan aletlerin sesleri sizi rahatsız ediyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 7. Anestezik iğnenin görüntüsü sizi endişelendiriyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 8. Anestezik iğnenin batma hissi sizi korkutuyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 9. Diş hekimine güvensizlik duyuyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)
 10. Dental objeleri yutmaktan korkuyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)
 11. Hekim koltuğundayken ölüm korkusu gibi kötü düşünceler aklınıza geliyor mu? 1) 2) 3) 4) 5)
 12. Anestezik maddeye karşı reaksiyon gelişmesinden korkuyor musunuz? 1) 2) 3) 4) 5)

Tablo 1. Modifiye-Dental Korku Skalası

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde χ^2 testi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel çözümler SPSS paket programında elde edilmiştir.

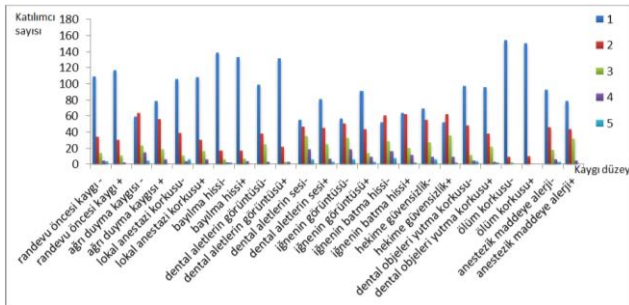
Bulgular

166 bireyden oluşan çalışma grubunun %29.5'u (n=49) erkek öğrencilerden, %70.5'i (n=117) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Birinci ve beşinci sınıfta ortalama dental anksiyete skorları (DAS) Tablo 2'de gösterilmektedir.

		n	Ortalama \pm SS
Klinik öncesi	Erkek	49	6.92 \pm 0.12
	Kız	117	8.22 \pm 0.16
Toplam		166	7.57 \pm 0,14
Klinik sonrası	Erkek	49	6.72 \pm 0.11
	Kız	117	7.21 \pm 0.12
Toplam		166	6.97 \pm 0.12

Tablo 2. Klinik öncesi ve klinik sonrası dönemde öğrencilerin ortalama DAS değerleri

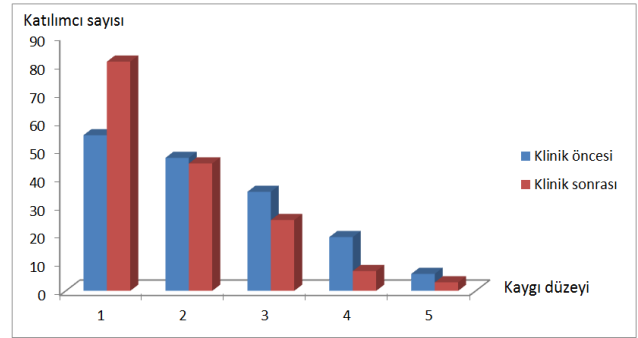
Klinik öncesi eğitim döneminde kız öğrencilerin DAS ortalamaları, erkek öğrencilerinkinden istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulunmuştur ($p < 0,05$). Toplamda birinci ve beşinci sınıf arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Ancak kız öğrencilerde klinik eğitimi sonrası dönemdeki DAS ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı oranda düşüş göstermiştir ($p < 0,05$). Kaygı faktörlerinin öğrenciler arasındaki yüzde olarak dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir.



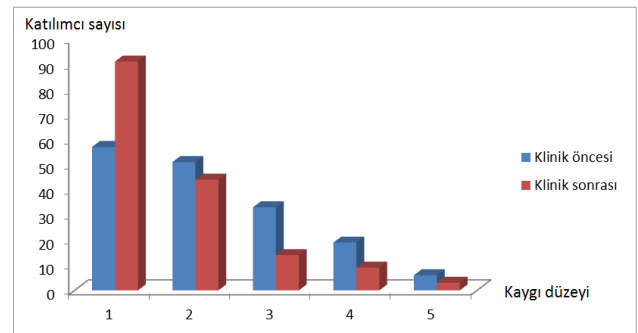
Şekil 1. Kaygı faktörlerinin, öğrenciler arasında, klinik öncesi ve sonrası dönemdeki yüzde olarak dağılımı (- : Klinik öncesi dönem; +: Klinik sonrası dönem)

Dental kaygıya neden olan faktörlerin sayısal değerleri karşılaştırmalı olarak Şekil Cilt / Volume 17 · Sayı / Number 1 · 2016

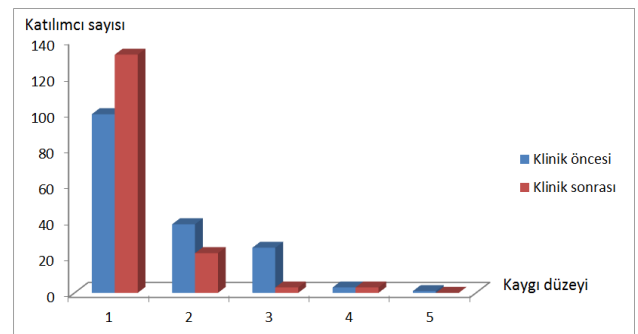
2,3,4'te belirtilmiştir. Bu çalışmada değerlendirilen kaygı faktörleri arasında birinci sınıfta en yüksek olarak dental aletlerin sesinin % 38, iğnenin görüntüsünün % 35, dental aletlerin görüntüsü % 31 oranında olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler beşinci sınıfta istatistiksel olarak anlamlı oranda düşüş göstermiştir ($p = 0.0001$, $p = 0.0049$, $p = 0.0005$).



Şekil 2. Kaygı faktörü olarak "Dental aletlerin sesi"nin öğrenciler üzerindeki kaygı düzeyinin klinik öncesi ve sonrası dönemdeki dağılımı ($p = 0.0001$)



Şekil 3. Kaygı faktörü olarak "iğnenin görüntüsü" nün öğrenciler üzerindeki kaygı düzeyinin klinik öncesi ve sonrası dönemdeki dağılımı ($p = 0.0049$)



Şekil 4. Kaygı faktörü olarak "dental aletlerin görüntüsü" nün öğrenciler üzerindeki kaygı düzeyinin klinik öncesi ve sonrası dönemdeki dağılımı ($p = 0.0005$)

Tartışma

Profesyonel eğitimin; tüm dünya toplumlarında halen yaygın olarak görülen dental kaygı ve korku üzerinde bir etkisinin olup olmayacağını incelediğimiz bu çalışmada; klinik eğitim öncesi dönemde DAS skoru ortalamasının, daha önce yapılmış çalışmalardan daha düşük olduğu görülmüştür (4, 18). Çalışma grubumuzdaki bireylerin eğitim düzeylerinin yüksek olması dental kaygının azalma nedeni olarak düşünülebilir. Kız öğrencilerin klinik öncesi eğitim dönemlerinde DAS skoru ortalamaları, literatürle uyumludur (2, 15, 19). Genelde kadınlarda, stres, depresyon, korku, sosyal fobi ve panik atak gibi psikolojik durumlara daha yüksek oranlarda rastlanır ve dental kaygı da bunlarla ilişkili olabilir (20). Daha önce yapılmış bazı çalışmalara benzer olarak; çalışmamızda klinik eğitim sonrası cinsiyet ve dental kaygı ilişkisi istatistiksel olarak farklı bulunmamıştır (10, 15, 21).

Al-Omari ve ark. (2009) ise çalışmamızdakine benzer yöntemle üniversite öğrencilerinin eğitim alanları ile dental kaygı arası ilişkiyi incelemişler, tıp ve mühendislik fakültesi öğrencilerinin diş hekimliği fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek dental kaygı değerlerine sahip olduğunu bildirmişlerdir (22). Araştırmamızda yalnızca diş hekimliği fakültesi öğrencileri yer almış olup, klinik eğitimi sonrası dönemde kaygı ve korku düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Dental korku ve kaygının ortadan kaldırılmasında en önemli basamak kaygı veya korkunun sebebinin belirlenmesidir. Kaygı faktörlerini belirlemek için, kaygıya neden olan faktörlerin detaylı olarak incelenmesine olanak veren modifiye Dental Korku Skalası anketi kullanılmıştır (17). Ergüven ve ark. (2013) yaptığı bir çalışmada öğrencilerin Dental Korku Skalası verileri değerlendirildiğinde; dental aletleri görme, diş temizliği işlemi, dental aletlerin sesini duyma, anestezi iğnesini görmeye ilişkin korku/kaygı düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek korku ile ilişkili bulunmuştur (15).

Bizim çalışmamızda da klinik eğitimi öncesi en yüksek skorlara sahip olan faktörler "dental aletlerin sesi", "iğnenin görüntüsü", "dental aletlerin görüntüsü"; klinik eğitimi sonrasında istatistiksel olarak anlamlı oranda düşüş göstermiştir ($p= 0.0001$, $p=0.0049$, $p=0.0005$). Bu sonuç literatürle uyum

göstermektedir (10). Diş hekimliği mesleğini seçmiş olan bireylerde de dental kaygının yüksek olması toplumumuzda dental kaygının yaygın olduğunu teyit etmektedir. Bu kaygı oranının, klinik eğitiminden sonra düşmüş olması da diş hekimliği eğitiminin olumlu etkisini göstermektedir.

Teşekkür

Çalışmaya katılan tüm öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Akarslan ZZ, Erten H. Diş Hekimliği Korkusu ve Kaygısı. Hacettepe Diş Hek Fak Derg 2009; 33: 62-68.
2. Sümer AP, Bodrumlu E, Sümer M, Köprülü H. Diş Hekimliği Öğrencileri ile Diş Hekimliği Dışındaki Diğer Fakülte Öğrencilerinin Dental Kaygılarının Değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri J Dental Sci 2007; 13: 1-5.
3. Halonen H, Salo T, Hakko H, Räsänen P. The Association between Dental Anxiety, General Clinical Anxiety and Depression among Finnish University Students. OHDM 2014; 13(2): 320-325.
4. Stenebrand A, Wide-Boman U, Hakeberg M. General Fearfulness, Attitudes to Dentalcare, and Dental Anxiety in Adolescents. Eur J Oral Sci 2013; 121: 252-257.
5. Gordon D. et al. A Critical Review of Approaches to the Treatment of Dental Anxiety in Adults. Journal of Anxiety Disorders 2013; 27: 365-378.
6. Muğlalı M, Kömerik N. Ağız Cerrahisi ve Anksiyete. Cumhuriyet Ü Diş Hek Fak Derg 2005; 8: 83-88.
7. Köroğlu A., Durkan R. Diş Hekimliği Uygulamalarında Karşılaşılan Dental Anksiyete Sendromunun Etiyolojisinin ve Tedavi Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Atatürk Üniv. Diş Hek. Fak. Derg 2010; 20(3): 205-212.
8. Kvale G, Berggren U, Milgrom P. Dental Fear in Adults: a Meta-analysis of Behavioral Interventions. Community Dent Oral Epidemiol 2004; 32: 250-64.
9. Akyüz S, Kuşçu ÖÖ, Akgöz S, Demirhan-Erdemir A, Atıcı E. Diş hekimliğinde korku ve korkuya etik yaklaşım. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2005; 13: 26-33.
10. Peretz B. Dental Anxiety among Israeli Dental Students: a 4-year Longitudinal Study. European Journal of Dental Education 2000; 4(3): 133-137.
11. Yazgan-Inanç B, Çelik M, Görgün H. Diş Hekimliği Korkusu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Eğitim Bilimleri 2003; 1(1): 4-10.
12. Locker D, Liddell A, Shapiro D. Diagnostic Categories of Dental Anxiety: a Population-based Study. Behaviour Research and Therapy 1999; 37: 25-37.
13. Sghaireen MG1, Zwiri AM, Alzoubi IA, Qodceih SM, Al-Omari MK. Anxiety due to Dental Treatment and Procedures among University Students and Its Correlation with Their Gender and Field of Study. Int J Dent 2013; 2013: 647436.
14. Meehan JG. Differences Between Men and Women Regarding Attitudes toward Dental Local Anesthesia among Junior Students at a United Kingdom Dental School. Anesth Prog 2005; 52(2): 50-55.
15. Ergüven SS, Işık B, Kılınc Y. Diş Hekimliği Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencileri ile Son Sınıf Öğrencilerinin Dental Kaygı-Korku Düzeylerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. Acta Odontol Turc 2013; 30(2): 70-76.
16. Corah NL. Development of Dental Anxiety Scale. J Dent Res 1969; 48(4): 596.

17. Ay ZY. et. al. Süleyman Demirel Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne Başvuran Hastalarda Dental Korku Düzeyinin İncelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi 2005; 8(1): 12-18.
18. McGrath C, Bedi R. The Association Between Dental Anxiety and Oral Health-related Quality of Life in Britain. Community Dent Oral Epidemiol 2004; 32: 67-73.
19. Zorba YO, Yıldız M, Turgut H, Bayındır YZ. Konservatif tedavi esnasında anksiyetenin yaş, cinsiyet ve eğitim durumu bakımından incelenmesi. Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg 2004;14:35-40.
20. Ritsner M, Ponizovsky A, Nechamkin Y, Modai I. Gender Differences in Psychosocial Risk Factors for Psychological Distress among Immigrants. Compr Psychiatry 2001; 42:151-156.
21. Çağırankaya LB, Kansu Ö. Dişhekimliği Öğrencilerinde Dental Anksiyetenin Sebep ve Sonuçları. Hacettepe Dişhekimliği Fakültesi Dergisi 2005; 29(1): 8-11.
22. Al-Omari WM, Al-Omiri MK. Dental Anxiety among University Students and Its Correlation with Their Field of Study. J Appl Oral Sci 2009;17:199-203.